

Plac zabaw jako przestrzeń umożliwiająca różnorodne formy zabaw

Magdalena Człczyńska-Podolska

Playground as
A-Space Enabling
Wide Range of
Forms of Play

Wprowadzenie

Introduction

Przez ostatnie 30 lat trwa nieślabnąca dyskusja na temat rodzajów placów zabaw i tego w jaki sposób projektując plac zabaw można poprawić jakość zabawy. Próbom odpowiedzi na to pytanie towarzyszą skrajnie różne próby nakreślenia obrazu przestrzeni odpowiadającej potrzebom dzieci – od rozwiązań pozbawionych urządzeń, poprzez promujące wyłącznie elementy naturalne, aż po stanowiące odrębny biegun poszukiwań elektroniczne place zabaw. Abstrakcyjne elementy przeciwstawiane są elementom wzorowanym na rzeczywistości, a możliwości płynące z wykorzystania kompozycji otwartej – zamkniętej. Proponowane są rozwiązania, w których natura stanowi antytezę elementów sztucznych, *playscapes* – przestrzenie, w których wszystkie elementy stanowią jedną, integralną całość i place zabaw oswajające ulice – formy rzeźbiarskie urozmaicające miejski krajobraz. To, które rozwiązanie jest lepsze pozostaje tematem wielu dyskusji. Wydaje się, że oceniając atrakcyjność proponowanych rozwiązań, należy patrzeć na nie, nie przez pryzmat estetyki i architektonicznego wyrafinowania, ale tak jak robi to jej użytkownik – dziecko. Atrakcyjność w oczach dziecka podlega głównie ocenie w kategorii użyteczności – „tego co może mi dana przestrzeń czy miejsce zaofe-

rować i w jaki sposób można wykorzystać dany element w zabawie?” Nasuwa to skojarzenie o konieczności zapewnienia dziecku możliwości bardzo elastycznego wykorzystania elementów przestrzennych i realizacji szerokiego spektrum zabaw. Niestety większość polskich placów zabaw wyposażona głównie w zjeżdżalnie i drabinki zachęca jedynie do zabaw ruchowych. Równie popularny element – huśtawki – promuje zabawy jedynie równoległe. Tymczasem spektrum zabaw dziecięcych obejmuje również zabawy manipulacyjne, konstrukcyjne i całe bogactwo zabaw dramatycznych. Zagadnienia dotyczące tak doboru, jak i wzajemnych relacji poszczególnych elementów wciąż pozostają jednak w niewystarczającym stopniu zbadane i uwzględniane w projektowaniu, co przekłada się na niewielki potencjał przeciętnego placu zabaw jako przestrzeni stymulującej zróżnicowane formy zabaw. W efekcie plac zabaw pozostaje na ogół przestrzenią o niewielkim znaczeniu dla rozwoju poznawczego, społecznego i emocjonalnego dziecka¹.

Konieczne dla poprawy jakości rozwiązań, wydaje się zatem poszukiwanie odpowiedzi na pytanie: jakie środki przestrzenne powinny być użyte, by stymulować zróżnicowane formy zabaw?²

Formy zabaw i środki przestrzenne je stymulujące

Forms of play and spatial conditions stimulating them

Zrozumienie natury zabawy posiada kluczowe znaczenie dla kreacji przestrzeni zabawy atrakcyjnej i wartościowej dla dziecka. Stworzenie zaś optymalnych warunków dla zabawy stanowi warunek niezbędny dla zapewnienia mu wszechstronnego rozwoju: fizycznego, społecznego, emocjonalnego i poznawczego³. Zabawa niesie radość opierając się na spontanicznej decyzji „tu i teraz”, działaniu wyobraźni, pełni zaangażowania i nieskrępowanej chęci kreacji nowej rzeczywistości. Za jej pomocą dziecko uczy się w sposób naturalny i przyjemny⁴. Poprzez wykorzystywane w zabawie działania dziecko doświadcza, poznaje i uczy się świata. Zabawa jest swoistą pracą, traktowaną niejednokrotnie ze „świętą powagą”⁵, którą wyróżnia „tworzenie dzieł mających wartość dla samych dzieci”⁶. W ciągu trwania dzieciństwa zabawy zmieniają się, przechodząc swoistą ewolucję: od najprostszych, do coraz bardziej złożonych, opartych na regułach i zasadach⁷. Każda z nich stanowi niezbędne dla prawidłowego rozwoju dziecka ogniwo, wiąże się ze stymulacją rozwoju konkretnych umiejętności oraz wymaga zapewnienia

odpowiednich elementów i środków przestrzennych.

Zabawy funkcjonalne i manipulacyjne

Functional and manipulative play

Pojawiające się najwcześniej zabawy funkcjonalne i manipulacyjne, zaspokajają głównie potrzebę ruchu, opanowania coraz bardziej skomplikowanych czynności manipulacyjnych oraz eksploracji otoczenia. Podczas zabaw manipulacyjnych dziecko podejmuje próby poznawania przedmiotu poprzez jego testowanie, wielokrotne sprawdzanie jego użyteczności, opanowywanie go, a następnie posługiwanie się nim jak narzędziem. Wykonując proste, powtarzalne czynności ruchowe, nieprowadzące do żadnych wytworów, zdobywa podstawową wiedzę o użyteczności przedmiotów i narzędzi. Zabawy te mają z reguły charakter samotny – dzieci obserwują się nawzajem, ale nie wchodzi w bliższe interakcje.

Pierwsze zabawy w swej prostocie wymagają bardzo prostych rozwiązań i środków. Zróżnicowane materiałowo i fakturowo nawierzchnie wydają się stanowić najprostszymi środkiem zachęcający do podjęcia aktywności i prowokujący do pierwszych testów i uważnego ich badania. Nawierzchnia przez swą zmienność faktury i kolorów stanowi element inicjujący aktywności eksplora-

cyjne, podczas których dziecko bada teren i odkrywa jego możliwości. Zabawy manipulacyjne stanowią nie jako ich wypadkową. Dlatego prowadzące do eksploracji nawierzchnie powinny prowadzić do bardziej wyrafinowanych elementów przestrzennych, oferujących pewne możliwości manipulacji. Wkładanie i wyjmowanie jednego elementu w drugi, poruszanie śrubą to typowe, toczenie kuli w rynnie, przesuwanie i obracanie klocków to proste przykłady wykorzystania w zagospodarowaniu placów zabaw elementów stymulujących zabawy manipulacyjne.

Zabawy tematyczne

Dramatic play

Zabawy tematyczne (dramatyczne lub w rolę) to zabawy oparte na naśladowaniu i grze wyobraźni. Dzieci obserwując uważnie rzeczywistość, próbują nauczyć się jej dzięki fikcji, kompensując sobie niejako niemożność bycia dorosłym⁸. Zabawy te ewoluują pod względem złożoności⁹ oraz uspołecznienia – od zabaw samotnych, poprzez równoległe, asocjacyjne, aż po kooperacyjne. Pierwsze zabawy dramatyczne pojawiają się już u rocznych dzieci, nierozumiejących jeszcze sensu wykonywanych czynności. Pomiędzy trzecim a czwartym rokiem życia następuje zaś ich dynamiczny rozwój.

Aranżacja przestrzeni, tematyczne elementy zabawowe oraz oryginalne formy przestrzenne wskazy-

wane są jako odpowiedzialne za stymulowanie i przebieg zabaw dramatycznych¹⁰. Dzieci potrzebują szeregu zróżnicowanych elementów zachęcających do podjęcia ich zarówno w formach gwałtownych (o charakterze ruchowym, dynamicznym) oraz spokojnych (o charakterze statycznym). Te pierwsze stymulowane są przez elementy typu ścianki wspinaczkowe i drabinki wymagające na ogół korzystania z pewnych umiejętności motorycznych. Formy zaś statyczne zabaw tematycznych odbywają się w określonym miejscu i stymulowane są za pomocą wydzielonych przestrzeni, miejsc o wyraźnie sprecyzowanych granicach, mających najczęściej postać różnego rodzaju domków, kryjówek i platform. W ich inicjacji wydaje się być niezwykle istotna kreacja przestrzeni o charakterze pół prywatnym, opartych na pewnym scenariuszu zabawy, posiadających wyraźnie określony klimat i wyposażonych w elementy inspirowane konkretną tematyką. Stopień wykorzystania w aranżacji przestrzeni i budowie scenarii zabawy elementów realistycznych i abstrakcyjnych powinien uwzględniać wiek adresatów przestrzeni¹¹. Realistyczne elementy działają stymulująco na dzieci dwu- i trzyletnie, czterolatki potrzebują na ogół mieszanki abstrakcyjnych i realistycznych elementów, zaś dzieci starsze wydają się preferować elementy abstrakcyjne. Wiek dziecka wpływa również na wzrost potrzeby swobody w płynnym przechodzeniu z za-

bawy w zabawę. Przestrzeń zatem, aby stymulować zabawy dramatyczne musi zapewniać z jednej strony pewną elastyczność w jej organizacji, możliwość jej przekształceń, dając poczucie swobody, a z drugiej poczucie autentyczności warunkowane przez logicznie powiązaną sekwencję miejsc budujących swego rodzaju ścieżkę tematyczną. Stopień skomplikowania i rozbudowanie tematyki przestrzeni nabiera znaczenia wraz z wiekiem. Dziecko w wieku szkolnym z powodzeniem odnajdzie się w scenerii o znacznym stopniu skomplikowania, która jednak dla dwu- czy też trzylatka może okazać się zupełnie niezrozumiała.

Zabawy konstrukcyjne

Construction play

Zabawy konstrukcyjne cieszą się ogromną popularnością u dzieci, stanowiąc aż 50 % zabaw dzieci w wieku przedszkolnym¹². Ich istotą jest tworzenie „dzieła” z dowolnego materiału¹³. Zabawy te rozwijają zdolności sensoryczno-motoryczne i wyobraźnię przestrzenną, kształtują zmysł estetyczny, usamodzielniają i uspołeczniają, ucząc współpracy. Dają one wyjątkowe poczucie panowania nad przestrzenią i obiektami oraz poczucie satysfakcji z kreacji otoczenia według własnego pomysłu¹⁴, stanowiąc okazję do pochwalenia się przed dorosłymi¹⁵.

Podczas zabaw konstrukcyjnych dziecko korzysta z różnych ma-

teriałów i narzędzi, dążąc do konkretnego celu. Zabawy konstrukcyjne stymulowane są zatem przez materiały lub komponenty, które poddane swoistemu recyklingowi pozwalają osiągnąć oczekiwany rezultat. Wśród elementów z powodzeniem wykorzystywanych w zabawach konstrukcyjnych największe znaczenie wydają się posiadać najprostsze środki jak piasek i woda, stanowiące podstawę dla zdecydowanej większości form zabaw konstrukcyjnych¹⁶. Inne popularne elementy wykorzystywane w zabawach to: naturalne materiały jak glina, drewno, kamienie, typowe narzędzia użytkowe (zwłaszcza ogrodnicze lub budowlane) oraz proste i znajdujące bardzo szerokie zastosowanie elementy typu kontenery, skrzynie i pojemniki¹⁷. Prosta i elastyczność użytkowania tych elementów i narzędzi stanowi ich największą zaletę. Te same środki mogą być wielokrotnie wykorzystywane do osiągnięcia nowych, coraz to bardziej skomplikowanych „dzieł” sprawiając, że przestrzeń stymulująca zabawy konstrukcyjne, praktycznie nie bywa nudną¹⁸.

Przestrzeń zabawy w kontekście zabaw dzieci w różnym wieku

Play space for children in various age groups

Wszystkie rodzaje aktywności i zabawy wymagają zapewnienia odpowiedniego doboru środków przestrzennych i aranżacji uwzględniającej specyficzne dla każdej z form aktywności uwarunkowania. Tylko kompleksowe ich spełnienie może zapewnić kreację przestrzeni stymulującej wszechstronny rozwój dziecka. Plac zabaw pod tym względem wydaje się posiadać ogromny potencjał przede wszystkim z uwagi na możliwość zapewnienia szerokiego spektrum interakcji, w tym z elementami naturalnymi oraz rówieśnikami¹⁹. Jego wartość wynika również z faktu unikalności przestrzeni zewnętrznej, stwarzającej szersze możliwości zabawy w porównaniu z przestrzenią wewnętrzną oraz dawania poczucia swobody i wolności. Aby jednak plac zabaw pełnił funkcję przestrzeni stymulującej wszechstronnie rozwój dziecka, konieczne jest zapewnienie możliwości zróżnicowanych form zabaw poprzez wykorzystanie cech przestrzeni oraz konkretnych elementów zabawowych z uwzględnieniem wieku i potrzeb bawiących się dzieci (tab. 1).

Tab. 1. Elementy przestrzenne placu zabaw stymulujące określone rodzaje zabaw (oprac. M. Czalczyńska-Podolska)

Tabl. 1. Spatial elements of playground stimulating specific types of play (by M. Czalczyńska-Podolska)

GRUPA WIEK.	RODZAJE ZABAW	ELEMENTY STYMULUJĄCE OKREŚLONE ZABAWY
okres poniemowlęcy	zabawy sensoryczne	zróżnicowane faktury i materiały; przyjazne i ciepłe nawierzchnie, pola piaskowe, rośliny pachnące
	zabawy funkcjonalne	niewysokie elementy „wspinaczkowe”, elementy pozwalające na pokonanie przeszkody, wolna przestrzeń zróżnicowana fakturowo, pola trawiaste, piaskowe
	zabawy manipulacyjne	nieskomplikowane elementy pozwalające na manipulację, poruszanie, wkładanie i wyjmowanie, układanie elementów
	pierwsze zabawy symboliczne	elementy inspirowane rzeczywistością np. formy rzeźbiarskie zwierząt, domki itp.
okres przedszkolny	zabawy tematyczne	elementy inspirowane rzeczywistością np. formy rzeźbiarskie zwierząt, domki itp., coraz bardziej rozbudowana sceneria, platformy, kryjówki, miejsca o zdefiniowanym charakterze i określonych granicach
	zabawy konstrukcyjne	elementy typu klocki plastikowe lub drewniane, kartony, skrzynki, opony, wagoniki do przewozu materiałów, glina, piasek, woda, plastikowe kontenery, wiaderka, łopatki, narzędzia do zabaw w piasku, kwiaty, warzywa, drzewa i krzewy), naturalne materiały: kamienie, drewno, liście, trawa itp.
	zabawy ruchowe	wolna przestrzeń, elementy wspinaczkowe, systemy drabinek
okres szkolny młodszy	zabawy konstrukcyjne	narzędzia i materiały jak w przypadku grupy przedszkolnej i bardziej specjalistyczne wymagające większej precyzji i zdolności manualnych (modelarstwo)
	zabawy tematyczne	elementy abstrakcyjne, elementy wykorzystujące zjawiska fizyczne, indywidualnie zaprojektowane formy małej architektury, abstrakcyjne formy rzeźbiarskie, miejsca o zdefiniowanym charakterze i określonych granicach, elementy symboliczne podkreślające przynależność do grupy
	zabawy z regułami	wolna przestrzeń, elementy wykorzystywane w grach zespołowych i sportowych

Ryc. 1. Plac zabaw w Happy Hollow Zoo w San Jose, pole piaskowe – najprostszy i najlepszy element zagospodarowania placu zabaw, szczególnie dla najmłodszych

Fig. 1. Playground in Happy Hollow Zoo (San Jose, California), sandpit – the most basic, yet the best element of a playground, especially for the youngest users

Wiek poniemowlęcy jest okresem dominacji zabaw manipulacyjnych, rozwijania sprawności motorycznych, pojawiania się pierwszych zabaw symbolicznych oraz zabaw sensorycznych idących w parze z wielką ciekawością świata. Przestrzeń stymulująca pierwsze zabawy powinna uwzględniać z jednej strony ogromną potrzebę doświadczania, dotykania i poznawania różnymi zmysłami otoczenia, a z drugiej wymogi dynamicznie rozwijanych umiejętności motorycznych (począwszy od pełzania i raczkowania, aż po bieganie i wspinanie się). Znaczna część z doskonalonych aktywności w tym okresie odbywa się na ziemi, dlatego też nawierzchnie bogato zróżnicowane fakturowo i materiałowo, zwłaszcza ciepłe i przyjemne w dotyku jak piasek

i różnorodne wykładziny mogą znakomicie pełnić rolę elementu stymulującego aktywności eksploracyjnej, pobudzając rozwój poznawczy dziecka.

We wczesnym okresie rozwoju dziecka ogromną część aktywności oprócz doskonalenia funkcji motorycznych i możliwości przemieszczania się wypełnia manipulacja. Korzystne jest zatem, aby przestrzeń placu zabaw dostarczała możliwości wykorzystania elementów mobilnych, poddanych na manipulację. Rozwijanie nowo nabywanych umiejętności motorycznych wymaga z kolei zastosowania niewysokich elementów „wspinaczkowych”, zastosowania niewysokich przeszkód, których pokonanie będzie źródłem satysfakcji.

Podstawy zagospodarowania przestrzeni zabaw dla tej grupy wiekowej korzystne wydaje się oprócz o najprostszy element: pola piaskowe oraz zróżnicowane fakturowo i kolorystycznie nawierzchnie, tworzące swoiste „wyspy” (ryc. 1, 2). Zapatrzone w proste elementy wykorzystujące w zabawie wodę oraz formy przestrzenne inspirowane światem zewnętrznym i naturą stanowiąc będą miejsce zachęcające do zabaw manipulacyjnych, stymulując rozwój poznawczy. Typowe elementy wykorzystywane na placach zabaw jak huśtawki, bujaczki i zjeżdżalnie wydają się być odpowiednie z punktu widzenia stopnia rozwoju społecznego (zabawy równoległe) i motorycznego i mogą znaleźć zastosowanie dla dzieci w tym wieku, zawsze jednak powinny zostać uzupełnione o inne środki przestrzenne. Całość powinna tworzyć sceneryę zrozumiałą dla 2–3 latka²⁰, wypełnioną elementami znanymi i realistycznymi. Pożądane jest wykorzystanie w aranżacji placu zabaw elementów inspirowanych rzeczywistością, ponieważ to ona stanowi w tym wieku główne źródło zainteresowania, dostarczając informacji o świecie i prowokując do pierwszych zabaw symbolicznych.

Okres przedszkolny jest czasem dynamicznie rozwijających się zabaw konstrukcyjnych, eksplozji zabaw dramatycznych, a także zaniku zabaw manipulacyjnych i przechodzenia od form zabaw równoległych przez asocjacyjne do kooperacyj-

Ryc. 2. Plac zabaw w Happy Hollow Zoo w San Jose, pola do zabaw manipulacyjnych i eksploracji

Fig. 2. Playground in Happy Hollow Zoo (San Jose, California), manipulative play and exploration areas

Ryc. 3. Plac zabaw w Poczdamie, przestrzeń zabaw o bardziej złożonej scenerii, oparta na przeważającym udziale elementów naturalnych, prowokująca zabawy konstrukcyjne i tematyczne

Fig. 3. Playground in Potsdam, Germany, playspace with highly complex scenery; most elements are natural, provoking construction and dramatic play

nych. Rozwój zabaw tematycznych i konstrukcyjnych wymaga pozostawienia dzieciom coraz więcej dowolności w zabawie oraz możliwości wykazania się kreatywnością²¹. Dzieci potrzebują coraz więcej swobody w organizacji przestrzeni, a możliwość dokonywania wyborów w zabawie i zmian w przestrzeni staje się dla nich źródłem wielkiej przyjemności. Istotne w kreacji przestrzeni zabaw wydaje się również uwzględnienie faktu różnic odnośnie zapotrzebowania i sposobu użytkowania przestrzeni obserwowanych w grupie dzieci przedszkolnych. Dzieci trzyletnie nadają swym zabawom często charakter ruchowy i potrzebują więcej wolnej przestrzeni niż w okresie poniemowlęcym. U czterolatek z kolei coraz wyraźniej zaznacza się potrzeba, by przestrzeń umożliwiała płynne przechodzenie z jednej zabawy w drugą. Dzieci zaś pięcioletnie i sześciolatek używające w zabawie znacznie więcej zabawek i narzędzi, potrzebują przestrzeni cechującej się nie tylko płynnością zabawy, ale również bardziej rozbudowaną treścią, pewną scenerią i fabułą, prowokującą do coraz bardziej złożonych tematycznie zabaw, pobudzającą do myślenia bądź zmierzania się z zadaniem. Duża ciekawość świata, potrzeba eksploracji i eksperymentowania wskazuje również na konieczność zapewnienia w przestrzeni zabaw dużego udziału natury: piasku, wody i roślinności. Idealnie na miejsca zabaw dla tej grupy wiekowej nadają się zwłaszcza pla-

ce zabaw o charakterze ogrodowym cechujące się ogromną elastycznością w użytkowaniu i posiadające wyjątkowy potencjał pod względem stymulowania wyobraźni i umożliwiania własnej kreacji przestrzeni w oparciu o wiodącą rolę natury²².

U dzieci w okresie szkolnym młodszym coraz większe umiejętności manualne prowokują częste zabawy konstrukcyjne, cechujące się coraz większym przywiązywaniem wagi do spodziewanego rezultatu. Powstawaniu dzieła towarzyszy coraz częściej kooperacja, stanowiąca podstawę dla budowy pierwszych szkolnych przyjaźni. Rozwijająca się potrzeba obowiązku, świadomość pracy, determinują zaś pojawienie się w zabawach charakteru dydaktycznego, zadaniowego. Dzieci ćwiczą konkretne umiejętności, przygotowując się do samodzielności i nowych zadań.

Przestrzeń uwzględniająca te potrzeby nie może być w żadnym razie przestrzenią kompletnie wyposażoną, niepozostawiającą żad-

nej możliwości samodzielnej kreacji. Dodatkowo wzrastający udział zabaw z regułami i duża potrzeba poznania wymaga dostarczenia w przestrzeni zabaw środków przestrzennych prowokujących zabawy dydaktyczne. Idealnie wydają się spełniać te warunki przestrzenie o charakterze dydaktycznych ogrodów tematycznych²³, jak np. ogrody motyli, farmy dziecięce i ogrody konstrukcyjne (ryc. 3). Przestrzenie te oparte programowo na konkretnej tematyce oferują na ogół bogaty program dydaktyczny towarzyszący zabawom tematycznym, stanowiąc jednocześnie doskonale miejsce dla rozwijania przyjaźni. Sposób kształtowania przestrzeni i użyte środki wyrazu muszą uwzględniać dokonujące się wraz z wiekiem zmiany w poczuciu estetyki. Dla dzieci w wieku szkolnym starszym korzystne wydaje się tworzenie przestrzeni pozwalających na pewne formy autoekspresji i manifestacji swojego indywidualizmu, nietypowe formy aktywności rekreacyjnej, jak też formowanie się trwałych

Ryc. 4. Plac zabaw w Britzer Garten w Berlinie, niebanalne formy przestrzenne jako element prowokujący zabawy

Fig. 4. Playground Britzer Garden in Berlin, original spatial forms as play-provoking factor

przyjaźni opartych na przynależności do tej samej „drużyny”. Przestrzeń powinna, zatem być aranżowana na bazie indywidualnych rozwiązań przestrzennych, przy zdecydowanym udziale elementów abstrakcyjnych oraz niebanalnych form małej architektury²⁴ (ryc. 4, 5), oferując pod względem programowym zarówno półprywatne jak i grupowe miejsca spotkań i gier.

Podsumowanie

Conclusion

Przestrzeń zabawy należy interpretować przede wszystkim jako przestrzeń zachęcającą do szeregu interakcji, którym towarzyszą różnorodne aktywności (m.in. eksplorowanie, doświadczanie i poznawanie rzeczy i świata), stymulowane na bazie szerokiego spektrum form

zabaw. Definicja zabawy i charakterystyka jej form jednoznacznie wydaje się wskazywać, że zapewnienie możliwości wyboru formy zabawy (dowolności zabawy) i dostarczenie środków przestrzennych stymulujących różnicowanie aktywności przekłada się na stymulowanie wszechstronnego rozwoju dziecka, stanowiąc tym samym o jakości przestrzeni zabaw. W kształtowaniu przestrzeni uwzględnienia wymagają różnorodne aktywności, jak eksplorowanie, eksperymentowanie, poznanie, zmierzenie się z zadaniem, kooperacja, kreowanie i budowanie, które towarzyszą różnym zabawom. Duże znaczenie dla kreacji przestrzeni stymulującej wszechstronny rozwój dziecka ma aspekt społeczny placu zabaw, który może pełnić funkcję integracyjną dla bawiących się dzieci. Przestrzeń zabawy powinna zachęcać do zabaw wspólnych,

„w drużynie” przez udział w zabawach dramatycznych, konstrukcyjnych, z regułami, jak też uwzględniać funkcję społeczną miejsca poprzez zastosowanie indywidualnie dobranych form przestrzennych i elementów charakterystycznych. Program przestrzenny uwzględniający potrzebę szeregu form zabaw wymaga odpowiednich rozwiązań z zakresu zarówno aranżacji przestrzeni, jak i doboru stylistycznego elementów uwzględniającego wiek adresatów przestrzeni. Korzystne wydaje się tworzenie placu zabaw jako sekwencji określonych stref aktywności: zabaw konstrukcyjnych, eksploracji, zabaw tematycznych, grupowych, samotnych i ruchowych. Poszczególne strefy powinny tworzyć przestrzeń cechującą się ciągłością i logiką zdarzeń, pozwalając na płynne przechodzenie z zabawy w zabawę. Wymaga to każdorazowo zastosowania pewnego scenariusza zabawy, którego stopień skomplikowania, wyrafinowania i wykorzystania elementów abstrakcyjnych powinien wzrastać wraz z wiekiem adresatów przestrzeni.

Fotografie wykonała autorka.

Photographs made by author.

Magdalena Czalczyńska-Podolska
Katedra Projektowania Krajobrazu
Zachodniopomorski Uniwersytet
Technologiczny
Department of Landscape Design
West Pomeranian University of Technology

Ryc. 5. Plac zabaw w Britzer Garten w Berlinie, przestrzeń zabaw pozwalająca na znaczne wykorzystanie własnej inwencji, rozwój wyobraźni przestrzennej a także zabawy „w drużynie”

Fig. 5. Playground Britzer Garden in Berlin, play space encouraging imaginative and „team” forms of play

Przypisy

- ¹ Francis C., Cooper M. C., 1998, *People Places*, John Wiley & Sons, New York. s. 260–261.
- ² International Play Association, 2009, *Importance of Play*, Concept Paper (źródło: <http://ipa-world.org/category/un-convention/article-31/>).
- ³ International Play Association, 1997, *Creating Outdoor Play and Learning Environments*, USA Newsletter, Issue No. 50, November.
- ⁴ Szuman S., 1948, *Rozwój psychiczny dzieci i młodzieży*, Nasza Księgarnia, Warszawa, s. 38.
- ⁵ Huzinga J., 1985, *Homo ludens – zabawa jako źródło kultury*, Czytelnik, Warszawa, s. 19.
- ⁶ Okoń W., 1987, *Zabawa a rzeczywistość*, WSiP, Warszawa, s. 197.
- ⁷ Przetacznik-Gierowska M., Makiełło-Jarża G., 1985, *Psychologia rozwojowa*, WSiP, Warszawa, s. 36.
- ⁸ Okoń W., *Zabawa...* op. cit. s. 225.
- ⁹ Kielar-Turska M., 2005, *Średnie dzieciństwo. Wiek przedszkolny* [w:] „Psychologia rozwoju człowieka”, Wyd. PWN, Warszawa, t. 2, s. 99.
- ¹⁰ Brown Pei-San, Sutterby J., Thornton C., *Dramatic Play in Outdoor Play Environments* (źródło: <http://www.ipema.com/News/default.aspx>).
- ¹¹ Hartle L., Johnson J. E., *Historical and Contemporary Influences of Outdoor Play Environments* [in:] „Children on Playgrounds”, State University of New York Press, s. 32.
- Brown Pei-San, Sutterby J., Thornton C., *Dramatic...* op. cit.
- ¹² Okoń W. *Zabawa...* op. cit. s. 190.
- ¹³ Przetacznik-Gierowska M., Makiełło-Jarża G., *Psychologia...* op. cit. s. 39.
- ¹⁴ Wardle F., *Supporting Constructive Play in the Wild* [in:] “Child Care Information”, nr 5/00, s. 26–29 (źródło: http://naturalplaygrounds.com/documents/NaturalPlaygroundsDotCom_Supporting_Constructive_Play.pdf).
- ¹⁵ Okoń W., *Zabawa...* op. cit. s. 21.
- ¹⁶ Wardle F., *Supporting...* op. cit. s. 27.
- ¹⁷ Ihn Hyung-Jeong, 1998, *Analysis of preschool children's equipment choices and play behaviors in outdoor environments* [in:] “Early Childhood News”, 10(4), s. 20–25.
- ¹⁸ Wardle F., *Supporting...* op. cit. s. 27.
- ¹⁹ International Play Association, 2009, *Children's Right to Play: An examination of the importance of play in the lives of children worldwide*, Concept Paper (źródło: <http://ipaworld.org/main/wpcontent/uploads/2010/02/IPAconceptPaper.pdf>).
- ²⁰ Bańka A., 2002, *Społeczna psychologia środowiskowa*, Wyd. Nauk. „Scholar”, Warszawa, s. 341.
- ²¹ Czalczyńska-Podolska M. 2006, *Kształtowanie terenów rekreacji codziennej w mieście w kontekście potrzeb rekreacyjnych człowieka (na przykładzie Szczecina)* (praca doktorska), Wrocław, s. 31.
- ²² Ibidem, s. 32.
- ²³ Ibidem, s. 33.
- ²⁴ Ibidem, s. 36.

Literatura

1. Bańka A., 2002, *Społeczna psychologia środowiskowa*, Wyd. Nauk. „Scholar”, Warszawa.
2. Brown P.-S., Sutterby J., Thornton C. A., *Dramatic Play in Outdoor Play Environments* (źródło: <http://www.ipema.com/News/default.aspx>).
3. Czalczyńska-Podolska M., 2006, *Kształtowanie terenów rekreacji codziennej w mieście w kontekście potrzeb rekreacyjnych człowieka (na przykładzie Szczecina)* (praca doktorska), Wrocław.

4. Francis Carolyn, Cooper Marcus Clare, *People Places*, John Wiley & Sons, New York 1998.
5. Huzinga J., 1985, *Homo ludens – zabawa jako źródło kultury*, Czytelnik, Warszawa.
6. Ihn Hyung-Jeong, 1998, *Analysis of preschool children's equipment choices and play behaviors in outdoor environments* [in:] “Early Childhood News”, 10(4) 1998, s. 20–25.
7. International Play Association, 2009, *Children's Right to Play: An examination of the importance of play in the lives of children worldwide*, Concept Paper (źródło: <http://ipa-world.org/>).
8. Kielar-Turska M., 2005, *Średnie dzieciństwo. Wiek przedszkolny* [w:] „Psychologia rozwoju człowieka”, Wyd. PWN, Warszawa, t. 2.
9. Przetacznik-Gierowska M., Makiełło-Jarża G., 1985, *Psychologia rozwojowa*, WSiP, Warszawa.
10. Okoń W., 1987, *Zabawa a rzeczywistość*, WSiP, Warszawa.
11. Szuman S., 1948, *Rozwój psychiczny dzieci i młodzieży*, Nasza Księgarnia, Warszawa.
12. Wardle F., *Supporting Constructive Play in the Wild* [in:] “Child Care Information”, nr 5/2000, s. 26–29 (źródło: <http://naturalplaygrounds.com>).
13. Serwis internetowy <http://www.goric.com/gallery.php>
14. Serwis internetowy <http://www.ipema.com/>
15. Serwis internetowy <http://naturalplaygrounds.com/articles.php>
16. Serwis internetowy <http://www.earlychildhoodnews.com/page2.aspx>